

BİLGİ TOPLUMU BAĞLAMINDA TÜRK ATASÖZLERİNDE “EĞİTİM” VE “BİLGİ” KAVRAMLARI ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

The Considerations Over “Education” and “Information” Concepts in Turkish
Proverbs Within The Context of Information Society

Okutman Funda ÖRGE YAŞAR*

fundaorge@comu.edu.tr

Özet

Tarih boyunca Türk toplumunda “eğitilmiş olmak”, “bilgi ve bilgeliğe” sürekli yüceltilmiş, kendisine ve topluma faydalı birey olma sürecinde bireylerin daima sahip olması gereken bir olgu olarak görülmüştür. Bilgi üreten bir toplum olma sürecinde bilgi toplumunun oluşumuna katkı sağlayacak biçimde bireylerin yetiştirilmesi Türk atasözlerine de yansımıştır. Atasözlerinde bireylerin bilişsel yeterliliklerinin gelişmesine hep vurgu yapılmış, işlevsel bir toplum yapısı adına cahillik ve eğitimsizlik savaşılması gereken bir durum olarak görülmüştür. Bu anlamda makalede, bilgi toplumu bağlamında Türk atasözlerine “eğitim” ve “bilgi” kavramlarının yansımaları üzerine değerlendirmeler yapılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Bilgi, Atasözleri, Bilgi Toplumu

Abstract

Being educated, knowledge and wisdom have been exalted steadily and regarded as a fact that the individuals must always possess in the process of being a useful individual for both himself and the society in Turkish society in the course of history. In the process of being a society producing knowledge, the process that the individuals are trained has been taken place in Turkish proverbs so as to contribute to the formation of the society of information. In the proverbs, the development of individuals’ cognitive competence has always been regarded as a situation that is to be fought for the sake of the structure of a functional society. In this sense, in the article, evaluations on reflections of the concepts of education and knowledge to Turkish proverbs have been made in connection with the society of information.

Key Words: Education, Information, Proverbs, Information Society

GİRİŞ

Bilgi toplumu bağlamında Türk atasözlerinde “eğitim” ve “bilgi” kavramları üzerine değerlendirmelere geçmeden önce kısaca atasözleri ve özelliklerini tanıyalım.

Atasözleri geniş halk kitlelerinin yüzyıllar boyunca geçirdikleri tecrübe ve bunlara dayanan düşüncelerden doğan ve benimsenen, kimin tarafından söylendikleri belli olmaksızın ağızdan ağza dolaşan, yol gösterici nitelik kazanmış, az kelime ile çok mana ifade eden kültür unsurlarıdır (Ergan, 1999). Başka bir ifade ile atasözleri; uzun deneme ve gözlemlere dayanılarak söylenmiş ve halka mal olmuş, kalıplaşmış, önemli bir bölümü geniş zamanda ya da emir kipinde çekimlenen tümcelerdir (Eker, 2003: 379). Ayrıca atasözleri bir dilin söz varlığı içinde o toplumun bilgeliğini, dünya görüşünü ve anlatım gücünü ortaya koyan ve yüzyıllarca yaşayabilen sözlerdir.

* Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Rektörlük Türk Dili Bölümü, Çanakkale

Toplumların dil hazinelerinde önemli bir yer oluşturan atasözleri ve deyimler, toplum tarafından kabul edilen duygu ve düşüncelerin dile getirildiği sözlerdir. Atasözleri daha çok öğüt ve uyarı içerikli olduklarından kısa ve özlüdürler. Aynı şekilde bazen öğüt vermek için, bazen örnek göstermek veya düşüncelerimizi kısa yoldan anlatmak için başvurduğumuz atasözleri, hayatın hemen her alanında sıkça kullanılmaktadır (Karabağ ve Coşan, 2000: 5). Atasözlerinin en başta gelen özellikleri arasında, anlatıma kıvraklık katarak uzun ve karmaşık anlatımların kolayca anlaşılmasını sağlamalarıdır. Atasözlerinin bir diğer özelliği de, ilk defa kim tarafından ne zaman ortaya atıldıkları bilinmeyen, toplumların asırlar boyunca karşılaştıkları olaylardan ve tecrübelerden ilham alarak ortaya çıkardığı ve gelecek kuşaklara devrettikleri öğütler olmalarıdır. Bu yönüyle de anonim özellik taşımaktadırlar.

Konuşma sırasında yeri geldikçe söylenmesi tercih edilen atasözleri, insanların günlük hayatlarında karşılaşılabilecekleri olayları göz önünde bulundurarak çeşitli durumlarda öğüt verme, akıl verme, yol gösterme tarzında gelişmiş ve yayılmış tümcelerdir (Şahin, 2006: 155). Her ulusun kendi atalarının düşüncelerine, denemelerine, gelenek ve görgülerine dayanan ulusal atasözleri vardır ve bu çeşit atasözlerinden de o ulusun düşünce, duygu yolları ve türleri az çok öğrenilmiş olur. Bununla birlikte her ulusta atasözlerine rastlanması, insanların daima geçmiş kuşakların düşünce ve demelerinden yararlanmak istediklerini, ihtiyaç karşısında atalarının akıllarına, öğütlerine başvurduklarını açıkça göstermektedir (Hatipoğlu, 1972: 182).

Şüphesiz, atasözlerinin bir kısmı anlattığı olay ve savunduğu düşünce bakımından bütün insanlığın benimsediği ve kabul ettiği düşünceyi ele alır, davranışı telkin eder. Bu durumda atasözleri evrensel bir nitelik taşır. Ancak büyük bir çoğunluğu da daha çok önem verdiği, daha sıklıkla ele aldığı konu ve düşünceyle ilgili olarak, durumu teşhis etme, konuya yaklaşma, konuyu somutlaştırma ve anlatma gibi yönleriyle hem dili oluşturan kültürü hem de o kültürü yansıtan dili ifade ederek ulusal niteliklerine bürünürler. Tarih boyunca değişik iklim ve coğrafyalarda, değişik dini çevrelerde ve kültür daireleri içinde yaşayan Türk insanının, atasözleri türünde çok sayıda ürünler verdiği ve yüzyıllar boyunca bu atasözlerinin az çok değişikliklerle kullanılageldiği herkesçe bilinmektedir (Şahin, 2006: 156).

Bireylerin bilgi toplumunun oluşumuna katkı sağlayacak biçimde yetiştirilmesi Türk atasözlerine de yansımış, “*eğitim ve bilgi*” kavramlarıyla bireylerin bilişsel yeterliliklerinin gelişmesine vurgu yapılmıştır. O halde “*bilgi toplumu*” bağlamında Türk atasözlerinde “*eğitim*” ve “*bilgi*” kavramlarının ele alınışına geçmeden önce “*bilgi toplumu*” nedir? Kısaca tanıyalım.

İnsanın bilgiye olan ihtiyacı insanlık tarihi kadar eski olup, günümüz bilgi çağında bilgiye verilen önem her geçen gün artmaktadır (Tekin ve Diğerleri, 2000: 65). 1970’li yıllarda gelişen ve 1980’li yıllarda tam bir patlama yaşayan bilgisayarların hızı, gücü ve kapasitesinin etkisi altındaki günümüz insanı, 1990’lı yıllara gelirken önemli olanın bilgi olduğunu, bilgisayarın yaşamı kolaylaştırmada ve bilgiyi paylaşmada sadece etkili bir araç olduğunu görmeye başladı. Önce, ABD’de daha sonra da Japonya ve AB’de, sanayi çağını takiben gelmekte olan çağa “*bilgi çağı*”, yeni topluma da “*bilgi toplumu*” denilmeye ve bu çerçevede kamu yönetiminde ve özel sektör kurumlarında böyle bir toplumun gerekleri yerine getirilmeye başlandı (Koç, 2005: 9). Bilgi çağı bilgiye dayalı toplumun yükselişinden meydana gelmektedir. Bilgi çağının başarısı bilgi teknolojilerinin kullanımında etkinlik ile ölçülmektedir (Senn, 1995: 9).

Tarih boyunca Türk toplumunda “eğitimli olmak”, “bilgi ve bilgelik” hep övülmüş, “iyi ve faydalı birey” olma sürecinde bireylerin daima yerine getirmesi gereken bir olgu olarak görülmüştür. Günümüzde Türk toplum yapısı, bilgi toplumuna uyum süreci yaşamaktadır. Bu anlamda ülkemizde bilimsel düşünce, üretim, çalışma, rekabet ve başarı motivasyonlarının kazandırılmasıyla teknoloji üretmenin yolları açılacaktır (Çoban, 1997: 19). Sürekli bilgi edinen değil, bilgi üreten bir toplum olma sürecinde bireylerin bilgi toplumunun oluşumuna katkı sağlayacak biçimde yetiştirilmesi süreci Türk atasözlerine de yansımış, bireylerin bilişsel yeterliliklerinin gelişmesine hep vurgu yapılmış, işlevsel bir toplum yapısı adına bilmezlik ve cahillik ise kaçınılması gereken bir durum olarak görülmüştür. Eğitimli ve dolayısıyla bilgi donanımı yeterli bireylerin eleştirel düşünce becerileri gelişmiş, çağın gereklilikleri doğrultusunda toplumsal değişimleri ateşleyebilen, düşündüğünü söyleyebilen, eleştirel düşünce sistemine sahip ve yaratıcı bireyler olarak bilgi toplumu oluşuma katkı sağladıkları atasözlerine de yansımaktadır.

Yüzyıllar boyunca Orta Asya Türk toplumlarından Anadolu’ya toplumu oluşturan ve ileriye taşıyacak bireylerin sahip olması gereken “bilgi donanımı” çeşitli eserlere de yansımıştır. Örneğin Dede Korkut’ta “*At ayağı çabuk, ozan dili çevik olur*” hükmü (Kudret, 2005: 16) “bilge” insanın olayları değerlendirme gücünü yansıtması bakımından dikkat çekicidir. Bununla birlikte Türk dili, tarihi ve kültürü açısından çok önemli bir eser olan Kutadgu Bilig’de (Silahdaroğlu, 1966: 30-43); de “bilgi” ve “bilgelik” en büyük erdem olarak tanımlanmış, bilginler hakanlarla eşit statüde görülmüştür. Söz konusu beyitlerden birkaç örnek verecek olursak:

310. “Bilgi, kimya gibi, her şeyi toplar,
Akıl konağıdır, her şeyi saklar.”
288. “Akıl bir meş’ale, kara gecede,
Aydınlatır seni, ışık bilgide.”
265. “Dünyada iki tip, saygın insan var,
Bir bilgin, bir de Bey, sayar insanlar.”
203. “Bilgisiz benim, yok hiçbir sözüm,
Ey bilgin, kölenim, senindir özüm.”

1. Çalışmanın Amacı ve Yöntem

Bu çalışmanın amacı Türk toplumu arasında yüzyıllardır kullanılan ve toplumun bilgeliğini, deneyimlerini ve dünya görüşünü her konuda ortaya koyan atasözlerinde “eğitim” ve “bilgi” kavramlarını ele alarak, geçmişten günümüze bireylerin bilgi toplumunun oluşumuna katkı sağlayacak biçimde yetiştirilmelerini sağlayacak olan “eğitim”, “bilgi ve bilgeliğe” bakış açısını göstermeyi amaçlamaktadır. Çalışmada, Türk toplumunda “eğitim”, “bilgi ve bilgeliğe” verilen önem tartışılmamış, “eğitim”, “bilgi” ve “bilgeliğin” atasözleri içindeki yeri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Böylece tüm toplumlarda olduğu gibi Türk kültürünün bir ürünü olan atasözlerinde de “eğitim” ve “bilgi”ye verilen önem ortaya konularak, çağın gereklilikleri doğrultusunda toplumsal değişimini sağlayabilen yaratıcı bireyler yetiştirme sürecinde topluma şekil veren bir unsur olarak atasözlerine dikkat çekilmiştir.

Araştırma konusuyla ilgili atasözlerin seçiminde Türk Dil Kurumu (1972), Aksoy (1988) ve Yurtbaşı (1994 ve 2003)’dan yararlanılmıştır.

Türk atasözleri arasında doğrudan “eğitim” “bilgi ve bilgisizliği” anlatan atasözleri olduğu gibi çeşitli durumlarda “eğitim” “bilgi ve bilgisizliğe” vurgu yapan atasözleri de bulunmaktadır.

2. “Eğitim, Bilim, Bilgi ve Bilim Adamı”nın Önemi Hakkında Atasözleri

Bilindiği gibi eğitim, bireylerin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istenilen yönde değişmeler meydana getirme sürecidir. Eğitim terimi ile nitelendirdiğimiz her olgu ve olayın içinde bir öğrenme-öğretme vardır. Burada öğrenen-öğreten varlık olarak söz konusu olan insandır. İnsanın eğitilmesinde toplum tarafından etkili

ve belirleyici olan her şey eğitimin sosyal temelleri olarak ele alınmıştır. Eğitimde toplumun etkisi ve belirleyiciliği geniş ve karmaşık bir yelpaze olarak karşımıza çıkar (Büyükkaragöz, 1997: 137). Dolayısıyla eğitim, kontrollü bir çevrenin etkisi altında en üst düzeyde bireysel gelişmeyi sağlayan sosyal bir süreçtir. Bireyin davranışlarının istenilen yönde değiştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu da eğitimle ilgili atasözlerine yansımış bulunmaktadır.

2.1. “Yaşam boyu eğitime” Verilen Değer

“Âlim olmak istersen, günde bir kelime öğren”

“Bildiğini bilmeyenlere öğret, bilmediğini bilenlerden öğren”

“İlim ehli cahili yola getirir”

“Keten gömlek olmaz dokutmayınca, evlat âlim olmaz okutmayınca”

“Kişi bilmediğini öğrenmeli”

“Leylek yavrusunu uçuruncaya kadar ne çeker”

“Öğrenmenin Yaşı Olmaz”

“Bilmemek ayıp değil, öğrenmemek ayıp”

2.2. Bilime Verilen Değer

“İlim ahirete beraber gider”

“İlim deryadır”

2.3. Bilim Adamı ve Bilge Kişilere Verilen Değer

Türkler, tarih boyunca eğitim ve bilginin toplumun temel taşlarından biri olduğunu kabul etmiş ve bilim adamlarına daima layık oldukları saygıyı göstermişlerdir. Devlet adamları bilim adamlarını himaye etmiş, onlara çalışma ortamları hazırlamıştır. Türk toplumunda bilime ve sanata çok önem verilmiştir. İlim, irfan ve sanat öğrenen bilim adamlarına, öğretmenlere, sanatçılara, sanatkârlara çok değer verilmiş ve saygı gösterilmiştir. Türkler ilme verdiği değer kadar cehalete karşı da sürekli savaş vermiştir. Cehalet, bir toplumun çöküşünü hazırlayan en önemli etken olarak görülmüştür. Bu da atasözlerine yansımış ve konuya dikkat çekilmiştir.

“Âlimin bir saati, cahilin yüz saatinden kıymetlidir”

“Âlim yaşadıkça koç olur, cahil yaşadıkça hiç olur”

“Hocanın vurduğu yerde gül biter”

“Üstat duası almayan berhudar olmaz”

“İlim sahibine dost, mal sahibine düşman kazandırır”

“Zenginin sermayesi kasasında, âlimin sermayesi kafasında”

2.4. Bilim Adamı Kolay Yetişmez

“Kişi mürekkep yalamakla âlim olmaz”

“Kitabın yenisinden, hocanın eskisinden okumalıdır”

“Okumadan âlim, gezmeden seyyah olunmaz”

2.5. Bilgili Olmak

“Bilgi kuvvettir”

“Bilgili adam güçlü olur”

“Yol bilen kervana katılmaz”

“Bilerek yapan aldanmaz”

“İlim ehli cahili yola getirir”

“Her şeyi öğren de karnında kalsın”

“İlim sahibini aziz eyler”

“İnsanın insanlığı irfanla, hayvanın hayvanlığı samanla beslenir”

“Öğren de, duvarın deliğine sok, bir gün gelir lazım olur”

2.6. Bilgili ve Bilgisiz İnsanlar Arasındaki Fark

“Bilen ile bilmeyen bir olmaz”

2.7. Bilgiyi yeri geldiğinde kullanmama

“Amelsiz âlim, yağmursuz bulut gibidir”

“İlmiyle âmil olmayanın nasihati tesirsiz kalır”

“Amelsiz âlim, yemişsiz ağaç gibidir”

2.8. Sürekli Eğitim Gördüğü Halde Hiçbir şey Öğrenemeyenler

“Benim oğlum bina okur, döner döner yine okur”

2.9. Hayat tecrübelerle şekillenir

“Kıssadan hisse alınmalıdır”

“Okumadan âlim, yazmadan kâtip olunmaz”

“Adam yenilmekle marifetli olur, yanılmakla âlim”

2.10. Okuyarak Meslek Sahibi Olmak

Tüm eğitim etkinlikleri üretim için düzenlenmektedir. Çünkü eğitim vasıtasıyla bireylerin vasıflı işgücü haline gelerek bir meslek adamı olmaları hedeflenmektedir. Böylece bireyin üretime katılarak hem kendine hem de ülkesine katkı sağlayan bir konuma gelmesi amaçlanmaktadır. Atasözlerinde de insanların bir meslek sahibi olması özendirilmiş, aksi durum ise yerilmiştir.

“Oku dedik okumadı vardı hafız oldu”

“Okumuşun ekmeği koynunda”

“Okumayı öğrenmeyen çuval taşımayı öğrenir”

“Okumadan âlim, gezmeden seyyah olunmaz”

2.11. Görünüşe Aldanmamak

“Bilen söylemez, söyleyen bilmez”

2.12. Bilgili İnsan da Hata Yapabilir

“Çok bilen çok yanılır”

2.13. Sezgi Yoluyla Anlamak

“Öküz yem bitince/yeyince çifte gideceğini bilir”

“Kör görmez sezer”

2.14. Tüm Ayrıntılarıyla Kavramak

“Anlaşıldı Vehbi'nin kerrakesi”

2.15. Bilgi ile Gururlanmak Hatadır

“Her şeyi bilirim diyen hiçbir şeyi bilmez”

2.16. Her şeyi Ancak Allah Bilir

“Gaibi Allah Bilir”

“Gaibi Allah'tan başka kimse bilmez”

2.17. Bilgili insanların bilgisi kendi malıdır

“İlim ahirete beraber gider”

2.18. Bilgisini Kötü Amaçlarla Kullananlar

“Sakin cahil, asi âlimden yeğdir”

2.19. İnsan her şeyi bilemez

“Bilmemek ayıp değil, öğrenmemek ayıp”

3. Bilgisizlik ve Cahillik

Atasözlerinde bilgisizlik ve cahillik daima işlenmiş ancak toplumun uzak kalması gereken kavramlar olarak dile getirilmiştir. Bununla birlikte atasözlerinde toplumu oluşturan bireylerin bilmediklerini öğrenmesi, kendini geliştirmek için gayret içinde olması vurgulanmıştır. Türkler tarih boyunca cehalete karşı savaşılmış ve ondan kurtulmanın çarelerini aramıştır.

3.1. Cahil İnsandan Konuyla İlgisi Olmayan Cevaplar Almak

“Ben sorarım ilm-i hikmetten, sen dersin çalmadım kilimi mektepten”

3.2. Bilmediğini Açıkça Söylemek Her Zaman Daha Faydalıdır

“Bilmem demek birçok baş kurtarır”

3.3. Yaptığı İşte Bilgili Olmamak Olumsuz Sonuçlar Doğurur

“Boş çuval ayakta dik durmaz”

“Cahil adam meyve vermeyen ağaca benzer”

“Cahil ile çıkma yola; getirir başına türlü bela”

“Cahil ile konuşan cahil olur”

“Cahil olan şad olayım der, daim elem çeker”

3.4. Cahil Cesareti

“Cahil cesur olur”

“Cahil olan kimse vakitsiz öten horoz gibidir”

“Cahilden kork, aslandan korkma”

3.5. Cahil İnsana Söz Anlatmak

“Cahile söz anlatmak, köre renk tarifi gibidir”

“Cahile laf anlatmak, deveye hendek atlatmaktan zordur”

- “Cahile söz yetmez, çalıda gül bitmez”
“Çalıda gül bitmez, cahile söz yetmez”
“Dağ adamı, hasta eder sağ adamı”
“Nadanla sohbetten ise, akli irfanla taş taşımak yeğdir”
“Nadana sükûttan iyi cevap olmaz”

3.6. Cahille Dost Olmak Zarar Getirir

- “Cahilin dostluğundan âlimin düşmanlığı yeğdir”
“Cahilin dostluğundan düşmanlığı yeğdir”
“Nadan ile konuşmaktansa arif ile taş taşımak yeğdir”

3.7. Cahil İnsan Kolayca Kandırılır

- “Cahilin eşekten farkı yoktur”

3.8. Cahillik En Kötü Durumlardan Biridir

- “Cahillik körlükten güçtür”
“Cehalet daima nedamet”
“Cahillik baş ağrısından zordur”
“Cahil akli dünyayı yakar”
“Cahilin akli gözündedir”
“Serçeden başka kuş, Zeyrekten başka yokuş bilmez”
“Sanatın Düşmanı Cehalettir”
“Eşek hoşaftan ne anlar”
“Eşeğe söz, kokmuş a tuz hayretmez”
“Domuz ne bilir cevherin kıymetini”
“Cahil kendisinin düşmanıdır, başkasına nasıl dost olur”

Yukarıda ifade edildiği gibi Türk atasözleri arasında doğrudan “eğitim” “bilgi ve bilgisizliği” anlatan atasözleri olduğu gibi çeşitli durumlarda “eğitim” “bilgi ve bilgisizliğe” vurgu yapan atasözleri de bulunmaktadır.

Akıllık

- “Arif olan anlar/anlasın”
“Arife bir işaret yeter”
“Dilsiz de olsa kâmil bellidir”

Akılsızlık

- “Ahmak gelin yengeyi halayığı sanır”
“Aptal kızını dilenci olur, yaz yağmuru yalancı olur”
“Bozacıya boza satılmaz”
“Deli ile çıkma yola, başına getirir bela”
“Delinin ipiyle kuyuya inilmez”
“Delinin yüreği ağzında, akıllının dili yüreğindedir”
“Herkes gider Mersin’e, biz gideriz tersine”
“İnsan ahmakla konuşa konuşa ahmak olur”

Adam

- “Âlim olmak kolay, adam olmak çetin”

Arif

- “Bir âlimin bilmediğini bir arif bilir”

Allah

- “Allah ilmi dileyene, malı dilediğine verir”

Değişim

- “At ölür eyeri kalır, insan ölür eseri kalır”

Görüş

- “Göz var görmek için, akıl var bilmek için”

Öğüt

- “Âlimin cahile sözü acıdır, ruz’i kıyamete başı tacıdır”
“Bilire danış, bildiğini işle”
“Kendin bil, başkasın da sor”
“Kılavuzu karga olanın burnu pislikten çıkmaz”

Terbiye

- “Eti senin kemiği benim”
“Ağaç yaş iken eğilir”

“At at oluncaya kadar sahibi mat olur”

“Çivisiz tahtayı rüzgâr alır”

“Hocanın vurduğu yerde gül biter”

“Kart ağacın eğilmesi/bükülmesi güç olur”

“Kızını dövmeyen dizini döver”

“Tekdir ile uslanmayanın hakkı kötüdür”

Yaş

“Çok yaşayan çok bilir”

Yazı

“Âlim unutmuş, kalem unutmamış”

“Kalem kılıçtan keskindir”

“Kalemin yaptığı kılıç yapmaz”

“Okumadan âlim, yazmadan kâtip olunmaz”

Türk atasözlerinde “eğitim” ve “bilgi” kavramları işlenirken, bilimin bir derya olduğu ve toplumlara ışık tuttuğu vurgulanmış, bireylerin sürekli okuması gerektiği, öğrenmenin yaşının bulunmadığı, bilim adamlarının ve bilge kişilerin toplumu aydınlatan insanlar olduğu ve bu nedenle daima saygıyı hak eden kişiler olduğu belirtilmiştir. Bununla birlikte atasözlerinde bilgili insanların yeri geldiğinde bilgisini kullanması gerektiğini, insanların ancak okuyarak meslek sahibi olabilecekleri, bilgili olmanın bir üstünlük olduğu ancak bununla gururlanmanın da hata olduğu, bilginin kötü amaçlarla kullanılmaması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca atasözlerinde bilmediğini açıkça söylemenin bir erdem, cahilliğin topluma zarar veren en önemli hastalık ve bu nedenle savaşılmaması gereken bir husus olduğu, cahil insana söz anlatmanın en zor durumlardan biri olduğu ve cahil insanlarla arkadaş olunmaması gerektiği dile getirilmiştir. Dolayısıyla atasözlerinde Türk toplumunun çağın gereklilikleri doğrultusunda dönüşüm gerçekleştirebilmesi için bilime ve eğitime sarılması gerektiği vurgulanmıştır.

SONUÇ

Türk atasözlerinde “eğitim” toplumun çağın gereklilikleri doğrultusunda hem gelişmesi hem de değişerek varlığını sürdürmesinde en temel yapı taşlarından biri olarak görülmüştür. Yaratıcı ve eleştirel düşünen bireylerin yetiştirilmesi, toplumun sağlıklı gelişimi

açısından hayati öneme sahip bir konu olarak görülmüş ve bu durum da atasözlerine yansımıştır. Bununla birlikte atasözleri, toplumu oluşturan bireylerin eğitilmiş, bilgili, meslek sahibi, üretken, topluma faydalı ve bilgisini kendisi ve toplum için doğru amaçlarla kullanan bireyler olarak yetişmelerini öğütlemiş ve yol göstermiştir. Ayrıca atasözlerinde bilim adamı yetiştirmenin güçlüğü dile getirilerek, toplumun bilim adamlarına, öğretmenlere ve sanatçılara saygı göstermesi ve onlara sahip çıkması gerektiği vurgulanmıştır.

Türk atasözlerinde cahillik ve bilmezlik toplumun çürümesine yol açabilecek en önemli etken olarak görülmüş, cahillik savaşılmaması gereken bir düşman olarak görülmüştür. Bu bağlamda insanların bilmezlikten kurtarılması vurgulanırken, cahillikten uzak durulması gerektiği öğütlenmiştir.

Türk atasözlerinde *bilime* verilen değer hep ön planda tutulmuş, bir milleti çağın gereklilikleri doğrultusunda ayakta tutabilecek yegâne güç olarak görülmüştür. Bu anlamda bilimi referans alarak gelişen toplumların, çağın gerisinde kalmayacakları vurgulanmıştır. Dolayısıyla bilimin ışığında yürüyen toplumların bilgi üreten “bilgi toplum”ları haline gelecekleri yüzyıllar öncesinden işaret edilmiştir. 21. yüzyılda gelişmiş ülkelerin eğitim sistemlerinde bireylerin bilgi toplumu oluşumuna katkı sağlayacak şekilde yetiştirilmesi amaçlanmış ve ders programları da bu çerçevede oluşturulmuştur. Bu bağlamda Türk atasözlerinin vermek istediği mesaj da, çağdaş medeniyetler gerisinde kalmadan toplumsal değişimleri sağlayabilen eleştirel düşünce sistemine sahip yaratıcı bireyler yetiştirilmesi olmaktadır.

Başka bir ifadeyle, 2000’li yılların insanı çığ gibi büyüyen bilgiye hızla ve kolaylıkla ulaşmak zorundadır. Bilgisayar teknolojisindeki gelişmeler bilginin paylaşılmasındaki hız, duyarlık ve kapsam zenginliğine olağanüstü boyutlar kazandırmıştır. Ciltlerle ifade edilen bilginin küçük bir diskete sığması, bu disketin içindeki milyonlarca bilgiye birkaç tuşa dokunularak ulaşılabilmesi eğitimde alışlageldiğimiz geleneksel kalıpları değiştirmiştir. Çağdaş toplumun yukarıda belirtilen beklentilerini karşılayabilecek bireyleri yetiştirebilmesi için, bilgiyi derinlemesine öğrenmek, öğrenilen bilgileri üst düzey bilişsel beceriler (anlama, eleştirel düşünme, problem çözme, bilgiyi analiz edebilme) haline getirebilmek, bilgiyi diğer bilgilerle bütünleştirerek kullanmak gerekmektedir (Koç, 2005: 12-13).

KAYNAKÇA

- Aksan, D., 1990, "Her Yönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Dilbilim", TDK Yayınları, Ankara
- Aksan, D., 1996, "Türkçenin Söz Varlığı", Engin Yayınları, Ankara
- Aksoy, Ö. A., 1988, "Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 1 ve 2 ", İnkılap Kitapevi, İstanbul
- Altun, M., 2004, "Türk Atasözleri Üzerine Sentaktik Bir İnceleme", Akademik Araştırmalar Dergisi, Sayı: 21, İstanbul
- Bayraktar, N. ve Öрге Yaşar F., 2005, "İlköğretim I. Kademe V. Sınıfta Deyim Öğretimine İlişkin Uygulamalar ve Deyim Öğretimine Yeni Bir Yaklaşım", TÖMER Dil Dergisi, Sayı: 127, Ankara
- Büyükkaragöz, S. ve Diğerleri, 1997, "Eğitime Giriş", Günay Ofset Matbaacılık, Konya
- Belek, İ., 1999, "Post-kapitalist Paradigmalar", Sorun Yayınları, İstanbul
- Eker, S., 2003, "Çağdaş Türk Dili", Grafiker Yayınları No. 7, Ankara
- Ergan Güngör, N., 1999, "Türk Atasözleri ve Deyimlerinde Aile ve Akrabalık Anlayışı", Uluslararası III. Türk Kültürü Kongresi (25-29 Eylül 1999), Cilt: II, Ankara
- Çoban, H., 1997, "Bilgi Toplumuna Planlı Geçiş", İnkılap Kitapevi, İstanbul
- Hatipoğlu, V., 1972, "Türkçenin Sözdizimi", TDK Yayınları, Ankara
- Karabağ, İ. ve Coşan, L., 2000, "Türkçedeki Gönül, Kalp ve Yürek Kelimeleriyle İlgili Atasözleri ve Deyimler ve Bunların Almancadaki Karşılıkları", TÖMER Dil Dergisi, Sayı: 96, Ankara
- Koç, N., 2005, "Bilgi Çağında Eğitimin Geleceği", Çağdaş Eğitim Dergisi, Cilt: 323, Sayı: 2005, Ankara
- Kudret, C., 2005, "Dede Korkut Hikâyeleri", Varlık Yayınları A. Ş., İstanbul
- Öрге Yaşar, F., 2006, "Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Okuma Alışkanlıkları ve Okumaya Karşı Eğilimleri", Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı Dergisi, Sayı: 4, Çanakkale
- Senn, J. A., 1995, "Information Technology in Business", Prentice Hall Int New Jersey
- Silahdaroğlu, F., 1996, "Günümüz Türkçesi ile Kutadgu Bilig", Kültür Bakanlığı, 1000 Temel Eser Dizisi/163, Milli Kütüphane Basımevi, Ankara
- Şahin, H., 2006, "Türk Atasözlerinde Kadın", Akademik Araştırmalar Dergisi, Sayı: 29, İstanbul
- Tekin, M. ve Diğerleri, 2000, "Değişen Dünyada Teknoloji Yönetimi", Damla Ofset, Konya
- Türk Dil Kurumu, 1972, "Bölge Ağızlarında Atasözleri ve Deyimler", Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara
- Yurtbaşı, M., 2003, "Sınıflandırılmış Türk Atasözleri", Arion Yayınevi, İstanbul
- Yurtbaşı, M., 1994, "Sınıflandırılmış Türk Atasözleri", MEM Ofset Ltd. Şti., Ankara